

DEN SISTA BOKEN

Att leva...!

En bok avsedd att avsluta sig själv.

L e o V a n c e

Prolog

Boken som vill ta slut

Det här är en bok med en enda ambition: att ta slut.

Inte att ta slut på sista sidan. Att ta slut i dig.

Den vill inte förbättra ditt Liv. Den räcker dig ingen mening. Den byter inte en tro mot en nyare. Böcker har gjort det i femtusen år, och huvudena har bara blivit tyngre.

Den här boken vill jämna ut saker.

Ett människohuvud bär en väldig last. Namn. Regler. Moraler. Gudar. Förflutna. Framtider. Ideal. Rädslor. Definitioner. Förhoppningar. Nästan inget av det valdes. Det lastades in innan du var gammal nog att se lastningen.

Sedan tillbringade du år med att kalla lasten ”jag”.

Människans stora svårighet är inte att lära. Det är att avlära.

Den här boken är ingen handbok i avlärande. En handbok vore bara en sak till att bära.

Den är ett träd.

Ett stort träd som står i vinden.

Vinden blåser. Trädet argumenterar inte. Det står, och bakom det lägger sig saker till ro.

När sista sidan kommer ska det finnas mindre i dig. Inte mer.

Om boken gör sitt jobb behöver du inte minnas den.

Du får till och med sluta läsa.

Det vore det rätta slutet.

Boken tar slut. Allt blir Liv.

I

Geten säger: gräs

Fråga en get vad världen är.

Gräs.

Det är hela filosofin. Geten äter. Sedan vilar den. Ingenting i geten väntar på en förklaring.

Geten frågar inte om gräset är meningsfullt. Den avgör inte om ätandet är heligt. Den behöver ingen definition av lycka innan den lägger sig i solen.

Den lever.

Det låter enkelt eftersom det är enkelt. Människor har gjort enkelheten misstänkt.

Mellan oss och det som händer har vi packat in språk. Språk är användbart. Det talar om för en annan var vattnet finns. Det varnar för eld. Det låter ett barn ropa på sin mor.

Sedan fortsätter språket att växa.

Ord får historier. Historier får regler. Regler blir institutioner. Institutioner blir kulturer. Kulturer blir identiteter. Identiteter blir sådant som människor dör för att försvara.

Ett ljud blir en mur. Muren blir verklig nog att döda för.

Geten byggde aldrig muren.

Det är inget fel på språket. Bekymret börjar när ordet förväxlas med tingen.

Gräs är gräs. Ordet gräs mättar ingen.

Ordet Liv är inte Livet.

Ordet frihet är inte friheten.

Ordet tystnad — dit kommer vi. Det är tommare än de andra.

Och ordet ren?

Det ordet har jag inte.

Det är kanske en av de renaste meningar en människa kan säga. Inte för att språket har misslyckats. Utan för att det ibland inte finns något att sätta där — och ett ärligt huvud lämnar platsen tom.

Här kan ännu en mur falla: ”verkligt” och ”overkligt”. Kornet, eller blomman det blir — vilket är mer verkligt? Frågan är trasig. Kalla en sak verklig, och du har just uppfunnit det overkliga. Naturen gjorde aldrig den klyvningen. Det gjorde en mun.

Före orden

Ett barn anländer före biblioteket.

Före religionen. Före moralen. Före nationaliteten. Före skönheten. Före framgång och misslyckande. Före berättelsen om vem det måste bli.

Sedan börjar böckerna.

Inte pappersböcker. Människor är böcker. Föräldrar är böcker. Lärare, grannar, skärmar, seder, straff, belöningar — allt är böcker. Barnet läser dem utan att veta att läsningen har börjat.

Är ett barn före språket närmare sanningen? Naturligtvis. Inte av hemlig visdom — av tomma hyllor.

Rädslan för döden anländer likadant, tidigt. Inte som upptäckt — som atmosfär. Jag såg den innan jag var två. Ett ansikte förändras. En röst sjunker. En kropp försvinner, och de vuxna spelar upp sin rädsla. Senare sitter samma rädsla inne i själva språket, i varje vändning kulturen byggt kring döendet.

Jag föddes inte rädd för döden. Den räcktes till mig. Jag har sett den räckas till andra — alltid räckt, aldrig vuxen.

Gud anländer på samma sätt. För mig var tanken på Gud enorm från tretton till tjugofem. Den fyllde varje rum den kom in i.

Sedan kom böcker av annat slag. Sedan kom tittandet. Är av att se Livet göra det Livet gör.

Vid fyrtio stod allt klart.

Det första jag medvetet slutade tro på var golvet självt: känslan av att vi lever på tingens botten. Det gör vi inte. Jorden är under våra fötter, och allt annat är ovanför. Öppet. Ingen är staplad ovanpå oss.

Ärvt tänkande fungerar precis som det antagandet. Det blir osynligt. En människa kan försvara en idé i fyrtio år utan att märka att den lades in i henne innan hon kunde avsluta en kort mening.

Det här är ingen anklagelse mot föräldrar. De lastades också. Och deras. Kulturen skickar sig själv vidare genom mänskliga munnar.

Det som förstör barn har inget märkvärdigt över sig. Det är den vidarelämnade kulturen — inlärd, sedan överlämnad. Jag förstördes vid några års ålder, som alla andra.

En dag överblickar det vuxna barnet innehållet i sitt eget huvud och säger: jag.

Hur mycket av det är jag?

Den stora inventeringen

Ta ut de stora orden och se på dem ett i taget. I dagsljus. Inte för att angripa dem. För att väga dem.

Gud. Redan vägd, av historien. Mänskligheten har dyrkat tusentals gudar, var och en med tempel, offer och troende som var fullkomligt säkra. Vissheten var total; gudarna gick ändå.

Livet efter detta, livet före födseln. De två mest oanvändbara ting som människor gemensamt håller för viktiga. Ungefär hundra miljarder människor har levt och dött. Bekräftade rapporter tillbaka: noll. Ändå ordnar hela civilisationer sina veckor kring det efter och det före, medan mitten — den enda del som faktiskt pågår — får vänta.

Kärlek. Kärlek är hopp. Varför hoppas, när ingenting saknas?

Skönhet. Påhittad, förstås. Se hur kulturer bär den: en spelar upp den som konst, en annan tillverkar den på löpande band. Vore skönheten ett faktum skulle den inte behöva en fabrik.

Lycka. Ett påhittat mål. Ingenting på fältet har någonsin jagat den, och ingenting på fältet har någonsin saknat den.

Frihet. Här är den märkliga. Be om förnimmelsen av frihet — inte idén, förnimmelsen — och inget svarar. Livet och levandet bar aldrig det ordet. Frihet är samlingsnamnet för en kamp, på samma sätt som törst bara finns där vatten hålls undan. Folk säger att de vill vara fria. Jag har inte träffat många som hade råd med det. Reträtten från friheten börjar innan ett barn kan säga en hel mening.

Ensamhet och avskildhet. Ensamhet är hopp som inte fann något. Avskildhet är kampen mot den känslan. Båda bor i huvudet. Ingen av dem bor på fältet.

Tystnad. Tystnad finns inte. Varje djur låter: ah när det sträcker på sig, mm vid god föda, åh vid öm rygg. Skogen om natten är en orkester. "Tystnad" finns bara inne i vårt språk — ett ord för något Naturen aldrig frambringade.

Heligt. Finns något heligt som inte är påhittat? Nej. Ingenting. I det ögonblick svaret slutar göra ont lättar vikten från axlarna.

Den här inventeringen är inte förstörelse. Inget verkligt kan förstöras av att man ser på det. Bara det påhittade behöver skydd mot dagsljus.

Det som proppades in i din mun

Det psykiska lidandet framställer sig som nödvändigt. Som djup. Som bevis på en själ.

Fråga vad det faktiskt skyddar.

Ingenting. Det skyddar ingenting.

Det är något som proppades in i din mun medan du sov med den öppen. Du vaknade tuggande, och eftersom tuggandet fanns där före ditt första minne kallade du det dig själv.

Fyllningen har smaker. Skuld. Skam. Oro för det efter. Oro för det före. Repriser av levda perioder som tog slut för år sedan och fortfarande går på nätterna.

Den reprisen är det sista greppet jag inte helt har släppt — det förflutna, som spelar upp sina gamla avsnitt. Jag säger det så att du vet att trädet som skriver detta fortfarande står i vind. Skillnaden är: jag vet att det är en repris. Att veta att det är en repris är redan halva utspottandet.

Har jag någonsin mött en varelse verkligt utan psykiskt lidande? Ja. En fårhjord — varenda en. De äter. Sedan vilar de. Det är hela biografin, och den är ett mästerverk.

Fåret är inte beviset för att en människa kan leva så. Fåret kan inte lyfta lasten, alltså kan det inte heller lägga ner den. Det är ett annat djur.

Det fåret bevisar är mindre, och tillräckligt: tuggandet finns inte i gräset. Det packades in senare.

Bland människor — inte en enda ännu. Inklusive huvudet som skriver detta.

Den första kan bli den som läser ut den här boken.

Avgörandet

Att göra är lätt. Huvuden är byggda för att göra. Ge ett huvud en stilla eftermiddag så gör det en tro, en oro, en gud, ett agg.

Sjukdomen var aldrig görandet.

Sjukdomen är oförmågan att avgöra det som gjorts.

Jag avgjorde moralerna. Jag avgjorde himlen. Jag avgjorde helvetet. Helt borta — inte ommålade, inte omdöpta, inte utbytta mot lättare versioner. Borta.

Det tog ungefär femton år.

Femton år, för sådant som installerades på femton minuter styck. Det är växelkursen, och ingen varnar dig för den. Installationen är gratis. Borttagningen kostar år.

Så det här kapitlet lovar inget helgmirakel. Avgörandet är långsamt som matsmältningen är långsam — tyst, mestadels osynligt, och färdigt först när inget finns kvar att känna.

Hur vet du att något verkligen är avgjort? Det slutar dyka upp i dina meningar. Sedan slutar det dyka upp i dina pauser. En dag märker du att själva ordet har blivit främmande, som namnet på en klasskamrat från en skola som brann ner.

Orden lämnar mig nu. Ordförrådet glider undan — ord jag ändå aldrig verkligen rörde vid. Jag springer inte efter dem. Att de går är kvittot.

Och tänkarna som gick här tidigare? En av dem skrev att tanken på Gud hade slutat fungera, och betalade den meningen med sitt förstånd. Jag är honom inget personligt skyldig. Vi lagade aldrig mat på samma spis. Poängen var aldrig att följa mannen. Poängen var riktningen — och riktningen är: mot mindre.

Naturen behöver inte vårt tillstånd

Vad skulle jag behålla av civilisationen? Livet. Naturen. Resten är förhandlingsbart.

Naturen går på två verb: äta, vila. Allt annat är kommentar.

Jag har sett saker dö. Växter. Djur. Människor. Att se på det är som att äta lunch. Den meningen chockerar bara ett huvud som lärt sig döden som katastrof. På fältet är döendet Livets vanliga bokföring — som att gå, som att kissa, som att andas. Gräset håller ingen ceremoni för kornet.

Fruktar jag döden? Naturligtvis inte. Varför skulle en man annars börja en bok som heter Den sista boken?

Hur känns det att vara vid liv — i kroppen, inte i sinnet? Hunger. Värk efter för länge sittande. Kroppen rapporterar, utan påhäftad filosofi.

Det ärligaste ögonblick jag har levt är detta. Nu. Det är det enda ögonblick som någonsin varit ärligt, eftersom det är det enda som någonsin är här.

Var tänker ett huvud klarast? I naturen. Städer tänker i reklam.

En gång hoppade jag i en krök av en halvfrusen bergsälv. Meningen löstes upp helt — och det kändes storslaget. Kylan diskuterar inte. Under några sekunder fanns inget ordförråd alls i mig, bara en kropp som brann av liv. Det är tillståndet under alla ord. Det gick aldrig förlorat. Det var bara överklustrat.

När dagens levande är intjänat och det råa kommer — tillståndet före språket — då går jag. Gåendet ställer inga frågor.

Ordboken

Om jag kunde ta bort en enda sak ur civilisationen vore det varken ett vapen eller en maskin.

Det vore överflödsorden.

Gör det till lag: ingen ordbok tjockare än tvåhundra sidor.

Tvåhundra sidor rymmer vatten, eld, bröd, mor, smärta, sömn, regn, kom, gå, ja, nej — allt två människor behöver för att hålla varandra vid liv och varma. Allt bortom sidan tvåhundra är utsmyckning, och i utsmyckningen ynglar bekymret. Ingen har någonsin fört krig om ordet bröd. Krigen bor på de tjocka bakre sidorna — i ära, renhet, öde, heder.

En tunn ordbok skulle svälta ut dem.

Det här är inget hat mot språket. Det är en diet åt det. Språket började som ett verktyg och svällde till hyresvärd. Ett verktyg tar du upp och lägger ner. En hyresvärd tar hyra av dig för ditt eget huvud.

Någonstans på dessa sidor har orden redan börjat tunnas ut. Bra. Boken är en ordbok som bränner sig själv, sida för sida, tills det som återstår är kort nog att leva efter:

Ät. Vila. Gå. Se. Lev.

Bara lev

Vad är det modigaste en människa kan göra?

Inte klättra. Inte krig. Inte scenen.

Bara leva.

Leva utan det efter och det före. Utan himlens applåder, utan helvetets piska. Utan en mening fastspänd på ryggen som en fallskärm som inte öppnat sig en enda gång.

Det är det modigaste eftersom allt är byggt emot det. Skola, tempel, marknad, skärm — allt går på ditt uppskjutande. De behöver att du lever för senare. Det enda de inte kan sälja är nuet. Nuet har aldrig saknats.

Fåren gör det utan applåder. De äter; de vilar. Människor står runt hagen med anteckningsböcker och skriver teorier om vad fåren har.

Fåren har ingenting.

Det är vad de har.

Och nej — den här boken ber dig inte bli boskap. Behåll dina händer, ditt bröd, ditt folk, ditt arbete. Släpp bara lasten. Händerna arbetar bättre utan den.

Den sista boken

Vem är den här boken för? För den genomsnittligt belästa läsaren och uppåt. Den kan inte hjälpa dem som aldrig gick in i biblioteket — du kunde breda den på deras bröd som frukostpålägg och den skulle ändå inte gå in. Man måste ha burit böcker för att känna nöjet i att lägga ner dem.

Är den för mig? Nej. Att skriva den ändrade ingenting i mig. Förändringen kom först; skrivandet rapporterar bara. Jag är inte rädd för något den säger. Det finns inget kvar i mig för den att hota.

Boken är det stora trädet. Det står i vinden så att saker bakom det kan lägga sig till ro. Lugnade. Sedimenterade. Stilla.

Sedan kommer dess verkliga ambition, den som ingen bok före den har vågat hålla fast vid: att vara den sista.

Det sista som borde brinna i den här boken är boken själv. När läsningen är gjord, låt den gå moralernas, himlens och helvetets väg. Citera den inte. Ställ den inte på hyllan i ditt huvud. Grunda ingenting på den. En bok som ber om att bli ihågkommen har redan misslyckats vid sitt eget första kapitel.

Om du när du stänger den känner en impuls att sluta läsa — vad som helst, för alltid — kämpa inte mot impulsen.

Den impulsen är boken i arbete.

Lägg ner den mitt i en mening, om det är mitt i meningen som Livet kallar på dig. Geten läser inte ut stycken.

∞

Att leva...!

Gud får gå. Moralerna får gå. Skönheten, friheten, lyckan, renheten, tystnaden, meningen — allt får gå.

Ordboken får tunnas ut.

Det förflutna får stanna där det hände. Nuet behöver inget tillstånd av det. Framtiden behöver inte lösas innan den kommer.

En människa får sluta söka. Sluta bli. Sluta läsa.

Och bara leva.

Inte som filosofi. Inte som mål. Inte som bedrift.

Livet har aldrig behövt ordet Liv.

Så — stäng boken.

Se. Gå. Ät. Andas. Vila.

Att leva...!